

POVODOM RASPRAVE O STATUSU KOSOVA I METOHIJE

Istini gledati u oči

Protekle dve-tri godine navode na zaključak da Kosovo zaokružuje svoju državnost, a povratak Srba stoji na mrtvoj tački

Piše: Slaviša Orlović [✉](#)

Ustavna povelja je usvojena sa Kosovom kao delom Srbije. Pitanje Crne Gore je kako-tako rešeno, da li je na redu Kosovo i Metohija?

Katastrofalna politika Srbije prethodnih petnaestak godina prema Kosovu imala je odnos kao prema koloniji: ništa strateški nije ulagala, slala je činovnike na određeno vreme i crpla struju, ugalj, olovo, cink... I imala po 25 poslanika u Skupštini Srbije i oko 15 u saveznoj skupštini na račun apstinencije Albanaca. Epilog takve politike je 1999. i sve što se tada desilo.

Pokazalo se da je Srbima i Crnogorcima sa Kosova potrebno mnogo više od istorije i "carstva nebeskog". Pre svega mir i izvesnost življenja na svojoj zemlji.

Međutim, posle Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN i Vojno-tehničkog sporazuma iz Kumanova, Kfor i UNMIK su realnost na Kosovu.

Lokalno stanovništvo je zbog sistematskog medijskog "ispiranja mozga" doživelo pravu traumu, bilo iseljavanjem, bilo ostankom. Oni koji su ostali strance doživljavaju različito: kao činjenicu, kao okupaciju ili kao uhlebljenje u međunarodnim vladinim i nevladinim organizacijama (uglavnom kao vozači ili prevodioci).

Porazavajući su podaci o (ne)uspešnosti misije UNMIK-a i Kfora: 900 ubijenih lica, neizvesna sudbina 1.300 kidnapovanih i nestalih lica, za dve-tri godine od 250.000 raseljenog nealbanskog stanovništva vratilo se svega njih 126, nema elementarne slobode kretanja.

BiH je porodila "entitete", a Kosovo "enklave". U enklavama je život kao u getu, zatvoru ili kavezu. Ne znam primer u svetu da poslanici skupštine, kao što je to slučaj sa poslanicima koalicije "Povratak", idu na sednice u oklopnim transporterima, da ne smeju da izađu iz zgrade parlamenta ni novine da kupe, a da dobijaju zapisnike na albanskom jeziku.

Iz ove i ovakve perspektive izjava i inicijativa premijera Đinđića da je vreme da se počne sa raspravom o statusu Kosmeta višestruko je korisna. Najpre, prekinuto je ćutanje, zatim prvi put, ili posle dugo vremena, Srbija ima inicijativu, pokazuje se smelost da se istini pogleda u oči, umesto njihovog guranja pod tepih, priprema se javnost na suočavanje sa prošlošću, sadašnjošću, budućnošću, odnosno sa realnošću.

Šta je prethodilo ovoj inicijativi?

To su sve češći zahtevi kosovskih Albanaca za nezavisnost. Skupština Kosova je izglasala maja 2002. godine rezoluciju o nezavisnosti koju je Štajner suspendovao. Usledila je inicijativa američkih kongresmena (albanskih lobista) Henrija Hajda (republikanac iz Ilinoisa) i Toma Lantoša (demokrate iz Kalifornije), obojica su članovi Komiteta za međunarodne odnose američkog Kongresa, sa predlogom rezolucije Predstavničkog doma, kojom se traži podrška nezavisnosti Kosova čim se u Pokrajini "razvije i konsoliduje demokratska samoupravna vlast".

Najava da će se sa našom južnom pokrajinom sklapati sporazum o stabilizaciji i asocijaciji sa EU (što se do sada radilo samo sa državama).

Najava donatorske konferencije za Kosovo, faktički kao nezavisne teritorije i mogućnost da Kosovo direktno komunicira sa donatorima.

Posle završetka pitanja odnosa između Srbije i Crne Gore, logično se na dnevni red nameće pitanje Kosova. Postoje i neki sasvim praktični razlozi: Srbija je neomeđena država. Ona mora da precizira i zaokruži svoje granice i suverenitet, što nije tako jednostavno s obzirom na prisustvo međunarodne administracije na Kosovu.

Neugodna je pozicija kada prema Kosovu imamo velike obaveze, a nemamo gotovo nikakva prava (suspendovana prava, ingerencije, suverenitet). Da li vreme ide naruku Srbiji?

Ako sada i nije idealan trenutak za otvaranje i pokretanje pitanja statusa Kosova, ko može sa sigurnošću garantovati da će biti boljih prilika? Sve je bolje od bespomoćnog mirenja sa sudbinom. Protekle dve-tri godine navode na zaključak da Kosovo zaokružuje svoju državnost, a povratak Srba stoji na mrtvoj tački.

Srbi na Kosovu moraju da ostvare prava na svoje obrazovanje, zdravstvo, sudstvo, policiju, posebno tamo gde čine većinu. Glas boraca za ljudska prava iz Srbije kao da je utihnuo.

Srbija ima i svojih prednosti u odnosu na drugu stranu: demokratska Srbija, iako sporo, ipak poboljšava svoj rejting u svetu, članstvo u međunarodnim organizacijama, otvaranje mogućnosti za pristupanje Partnerstvu za mir. S druge strane, na Kosovu pod UNMIK-om, Kforom i Redžepijevom vladom mnogo je nagomilanih problema koji ne samo da su ispod minimuma svetskih standarda već su i nezamislivi u 21. veku: nepostojanje slobode kretanja, ugrožena bezbednost (čak i međusobni obračuni članova vodećih albanskih partija), kriminal, šverc, kamenovanje i ubijanje Srba, kao i nemogućnost povratka Srba. Uostalom, demokratska Srbija je potvrdila da je integracija Mađara i Bošnjaka moguća, kao i Albanaca na jugu Srbije.

Prvi put Srbi hoće dijalog, a Albanci ga manje-više izbegavaju. Ulaskom u rat nismo imali saveznike, ulaskom u dijalog stvari stoje bolje. Potencijalni dijalog zahteva demokratsku proceduru, institucionalni okvir i verovatno treću stranu (posrednika). Da li se Kosovo okretanjem SAD ka Iraku polako prepušta Evropi? Da li je Evropa zajednički cilj i Srbima i Albancima? Ako jeste, ona ima svoje uslove i pravila igre. Međunarodne trupe, kada negde uđu, ne borave tako kratko. Na Kipru misija traje 27 godina. Ako je promena granica moguća spolja, zašto ne bi bila i iznutra. Sličnih problema imaju i Rusi sa Čečenijom, Kinezi sa Tibetom, Francuzi sa Korzikom, Britanci sa Irskom. Povezivanje sa Dejtonom je značajno zbog nepovredivosti granica i etničkih kolektivnih prava. Devedesetih godina prošlog veka zabeleženo je 640 secesionističkih pokreta u svetu i samo desetak monoetničkih država. Balkan i "balkanizacija" su nešto posebno. Tu je stalno prisutan "separatni nacionalizam" (Erik Hobsbaum), kao i "etnifikacija politike" (Klaus Ofe).

Konačna reč je, bar formalno, u rukama Saveta bezbednosti UN i njegovih stalnih i privremenih članova. Kada je svojevremeno akademik Dejan Despić pomenuo podelu Kosova, to je uzburkalo srpsku javnost. Kakve asocijacije danas budi ta ideja? Albanci su takođe evoluirali u svojim zahtevima. Najpre su tražili da imaju status kao Srbi u Krajini do "Oluje", zatim kao Srbi u Bosni (što je možda prava mera - i entitet i vezanost za federaciju), a sada maltene kao Srbi u Srbiji. Dugo su govorili "Kosovo - republika", a sada "nezavisno Kosovo".

Iskustvo obe strane govori da je kompromis bolji od konflikta. Etnički konflikti pripadaju tipu "ili-ili" konflikata. Pokazalo se da takav sukob nema pravih pobednika. Na putu uspostavljanja civilnog i multietničkog društva na Kosovu stoji prepreka. To je "krhki" kosovski mir. Njega prožimaju strah, nesigurnost i neizvesnost. Nema ni individualne ni kolektivne autonomije, ni vladavine prava. Eho rata se odužio. Stanje je i dalje rovito. Demokracija se danas meri odnosom prema manjinama, a ne majorizacijom.

Ako je suživot težak, moguć je život jednih pored drugih. Za početak.

Predstoji nam srpsko-srpski dijalog (pre srpsko-albanskog), postizanje jedinstva u različitostima i uspostavljanje neophodnog konsenzusa. To ujedno znači i smanjenje kosmetske neizvesnosti.

Na "sve ili ništa" igraju samo oni koji ne znaju koliko je ništa ili oni koji ne misle na sve. Realno je dobiti "nešto", ako je već teško dobiti "sve".

 Magistar, asistent Fakulteta političkih nauka